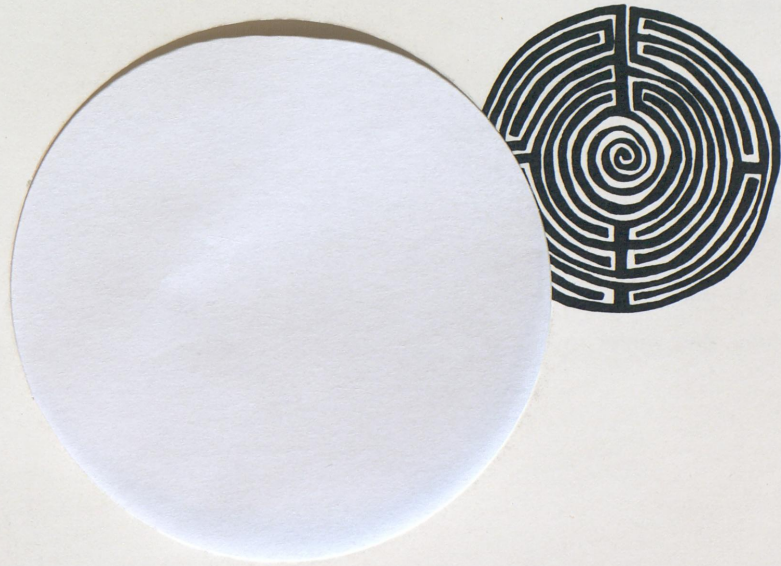

lars norén

autumn and winter

om familien

familien er jo dog samfundets kerne.

frå "samfundets støtter"
av henrik ibsen

för mig är det allra första dramat —
relationerna mellan
föräldrar och barnen.

lars norén

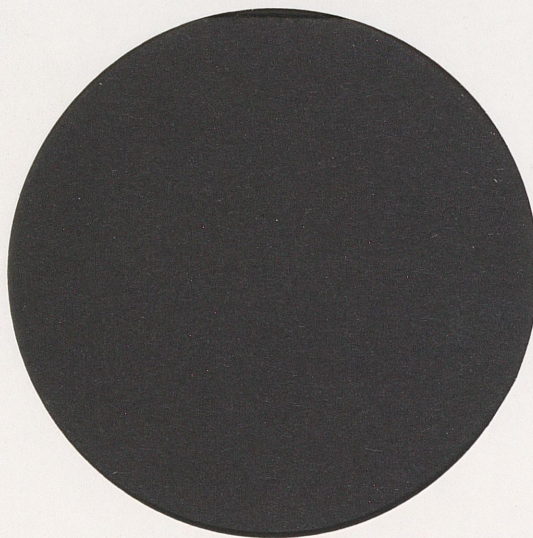
henrik:

du veit at du alltid kan vende deg
til oss om du kjem i ein
nødsituasjon. kva skal ein elles
ha foreldrer til?

ann:

ja, det undrast eg òg på.

frå autumn and winter

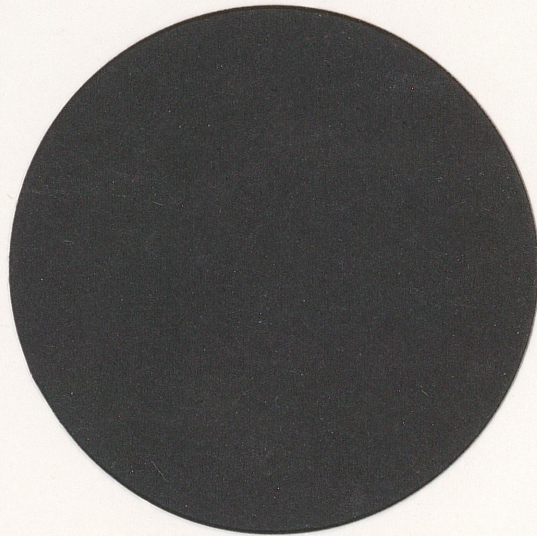

hur värlös jag blir
när du skyddar mig
hur jag försvarar dig
med mina anklagelser
och hur jag älskar dig
med allt hat inom mig!
visst, jag önskar att det vore så,
— eller tvärtom!
men du har inte förändrat mitt liv
det skulle ändå ha blivit så här
förändrat
det jag mister
får jag intensivt!

frå hjärta i hjärta

tenk dykk eit menneske som verkeleg er eit *menneske* og som har eit menneskeleg tilhøve til verda, og det einaste moglege er å utveksle kjærleik med kjærleik og trumål med trumål osv. vil du nyte kunst, må du øve opp kunstsansen din. vil du ha innverknad på andre menneske, må du verke stimulerande og utviklande på andre menneske. alle dine tilhøve til andre menneske og til naturen må vere eit eksakt uttrykk for noko som lever reelt og individuelt i deg, i samsvar med det objektet som viljen din rettar seg mot og omspenner. dersom du elsker utan å framkalle kjærleik, dvs. at kjærleiken din i seg sjølv ikkje vekker kjærleik, dersom det levande uttrykket for din kjærleik ikkje gjer deg elska, er din kjærleik avmechtig, ei ulykke for deg sjølv og andre.

karl marx

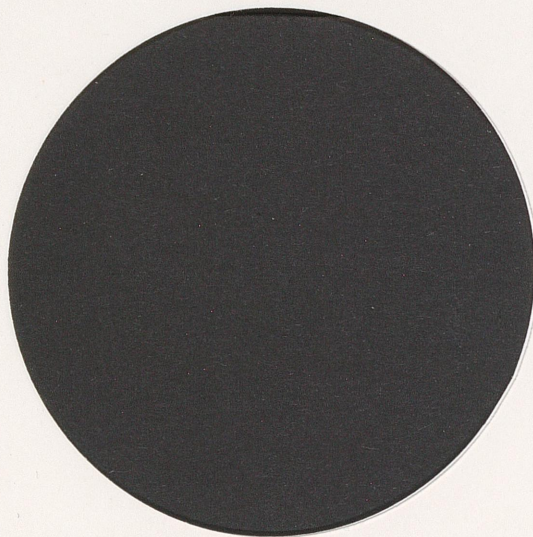

å skape konflikt er i sann meining ein lucifersk dåd. konflikt avlar eld, får kjenslene til å loge opp. og som alle andre eldar verkar denne elden óg på to måtar: logane øyder, og gir samtidig lys. på den eine sida er logande kjensler den alkymistiske heten som får alt til å leve og brenner alt overflødig til oske (omnes superfluitates combustit). og på den andre sida er oppflaminga den augneblinken da stål møter flint og ein tennande gnist spring fram, for kjensle er hovudkjelda til medvet. utan kjensle skjer det aldri noko skifte frå mørke til lys eller frå passivitet til rørse.

jung

john berger
eit hus er ikkje ein heim

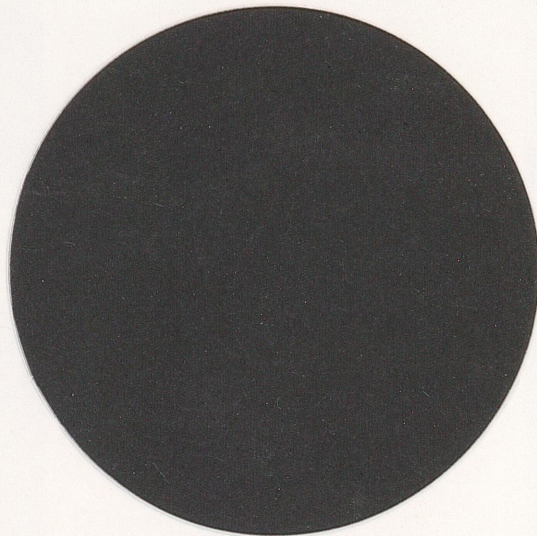
ordet heim (norrønt: *heimr.* høgtysk: *heim.* gresk: *komi,* i tydinga landsby) har lenge vore overteke av to slags moralistar, begge knytta til makt-sete. omgrepet *heim* vart grunnsteinen for den moralkodeksen i familielivet som skulle verne eige- domen til familien (medrekna familien sine kvinner). samtidig kom omgrepet "heimland" til å bli den første trusartikkelen i patriotismen. det fekk menn til å døy i krigar som ofte ikkje hadde noko å seie for andre enn ein minoritet av den herskande klassen. begge desse bruksmåtane har tildekt den opphavelige tydinga. opphavleg tydde *heim* verdsens midte — sentrum, ikkje i geografisk meining, men ontologisk: *det som var.* i dei mange bøkene sine har mircea eliade på ein framifrå måte vist korleis *heim* var ein stad der verda kunne *grunnleggjast.* ein heim var skapt, som han seier, "i hjarta av røyndomen". i tradisjonelle samfunn var alt som var forståeleg av verda, verkeleg. det omgivande kaos eksis-

terte og var trugande, fordi det var *uverkeleg.* utan ein heim der røyndomen var, var ein ikkje berre utan vern, men fortapt i ein ikkje-eksistens, i det uverkelege. utan ein heim gjekk alt sund. heimen var senteret i verda, fordi det var den staden der den vertikale lina kryssar den horisontale. den vertikale lina viste vegen opp mot himmelen og ned mot underverda. den horisontale lina representerte verdstrafikken, alle dei moglege vegane som førte over jorda til andre stader. på denne måten var heimen det som var nærmast gudane i himmelen og dei døde i underverda. denne nærleiken gav tilgjenge til begge stadene. ein var samtidig ved byrjinga og vonleg ved slutten på alle jordiske reiser. på det praktiske planet blir den bruka til å stikke unna med, plukke opp og presse seg fram, og på det psykologiske planet til å snu seg i sirklar med, for å halde på sin identitet. massane, den nødvendige, anonyme mengda med arbeidskraft, held fram med å vere eit folk av individ, trass i leve- og arbeidsvilkåra og trass i tvangsflyttingane. og der kvar einaste av desse individualistane er, der er det som ein heim. denne "erstatnings"-heimen har lite med ein bygning å gjere. tak over hovudet, fire vegger, har på ein måte vorte noko verdsleg, uavhengig av kva som enn måtte finnast i hjarta og vere heilag, ei slik vedsleggjering er ein direkte konsekvens av økonomisk og

sosiale tilhøve, som leigeforhold, fattigdom, overfolking, byplanlegging, eigedomsspekulasjon. men til sjuande og sist er dette ein mangel på val. utan ei histore der val var moglege, kan ikkje ein bustad bli ein heim.

når det gjeld den tradisjonelle bustaden som var ein heim, kan valet ha vore noko nedarva frå langt tilbake i tida, men alle tiltak som galdt vedlikehald eller betring, stadfesta og tok opp att det første valet, som ikkje galdt smak, men *inn-sikt* i det at ein hadde valt ein stad der dei to livslinene kryssa kvarandre. dei vala som står opne for kvinner og menn i dag — jamvel for mange av dei upriviligerte — er nok fleire enn før, men det som er ugjenkallelig tapt, er fridomen til å kunne seie: dette er sentrum i verda. likevel — ved å svirre rundt i sirklar klarar dei som er forflytta å halde på sin identitet og improvisere eit husvære. bygg opp av kva? av vanar, trur eg, av det råstoffet som ligg i gjentakning, omgjort til husly. vanar er samansett av ord, vitsar, meiningar, gestar og handlingar, til og med av korleis ein ber sin hatt. fysiske ting og stader — eit møbel, ei seng, hjørnet av eit rom, ein spesiell bar, eit gatehjørne, kan vere scenen, stader der vanen held til. men

likevel er det ikkje desse tinga som gir vern, men vanen. den mørtelen som held ein improvisert "heim" saman, den er — sjølv for eit barn — samansett av minne. dei er ramma for synlege, konkrete minneobjekt : fotografi, premiar, souvenir — medan taket og dei fire veggene som vernar liva innanfor, dei er usynlege, abstrakte og del av livet sjølv.

for dei upriviligerte er *heim* ikkje representert av eit hus, men av ein praksis, eller eit knippe av handlemåtar. alle har sitt eige. desse praksisane, valde og ikkje pålagde, kan i seg sjølve vere overflatiske, men ved at dei blir tekne oppatt, gir dei meir tryggleik enn nokon bustad. heimen er ikkje lenger ein bustad, men ei uførtald historie om liv som blir levd. på det mest brutale kan heimen vere ikkje noko meir enn namnet ditt — medan du for dei fleste andre menneske er namnlaus.

(fra samtiden 1/89)

wilfred breistrand
som
henrik

bab christensen
som
margareta

AUTUMN AND WINTER

av

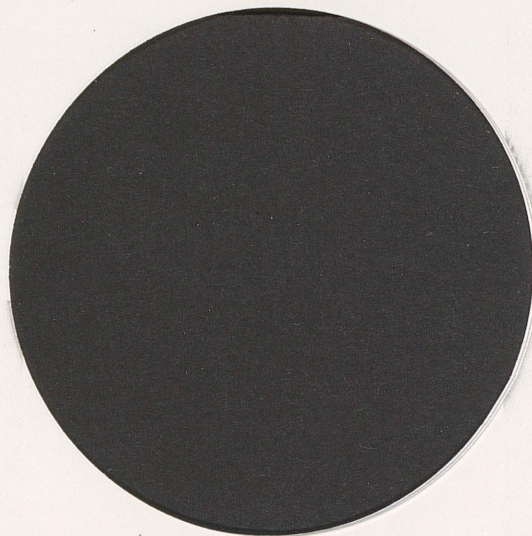
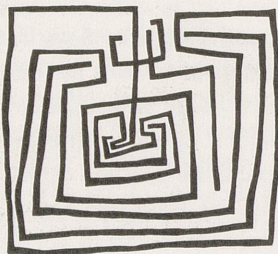
lars norén

omsett av tormod skagestad

regi: thea stabell

scenografi og kostyme: anna gisle

dramaturg: cecilia ölveczky

musikk tilrettelagt og bearbeidd av: bjørn kruse

maske: britt-helen riise

inspisient: brita gaarder

scenemeister: hervé huck

lys: tryggve øverås ildahl/lars petter lyng

Lyd: geir kristoffersen

rekvisitør: marit fjeldstad

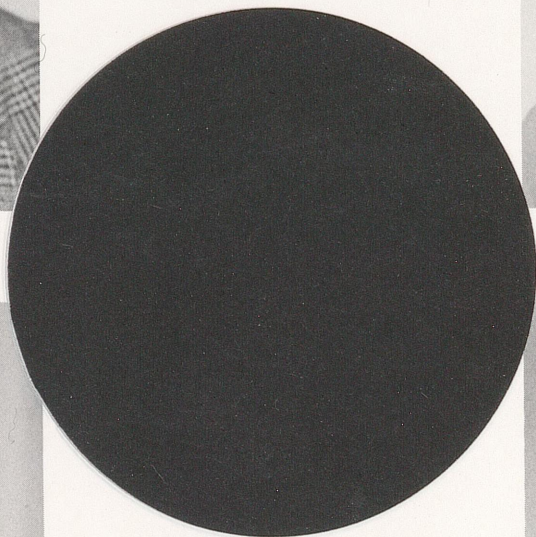
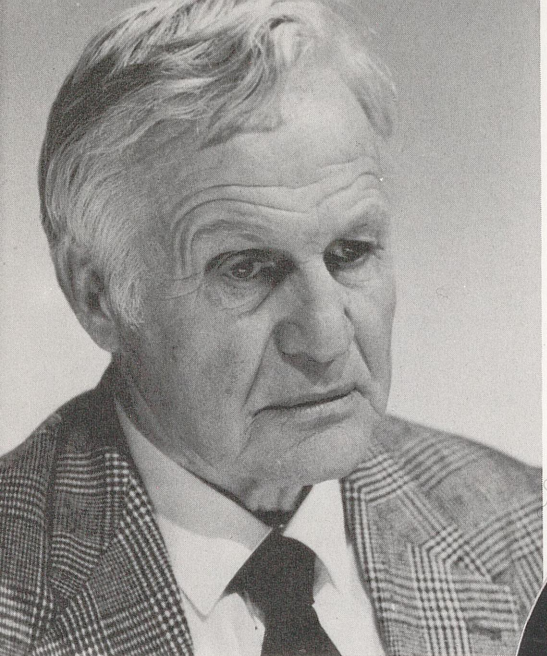
sufflør: helle rasmussen

musikk: strykekvartett nr. 15, opus 132 av beethoven

noregspremiere 19. april 1989 på prøvesalen

marianne krogh
som
ann

kari onstad
som
ewa

om språket

det väsentliga är inte resultatet av dikten, inte ens den färdiga diktens allmängiltiga värde och omfång i betydelse språklig kommunikativ möjlighet. kort sagt: historia, kultur, minne har ingen som helst betydelse, utom den ytliga, att inte välja fel. avgörande för oss alla är basen varifrån vi börjar tala, att nå så djupt och tala så djupt underifrån som möjligt.

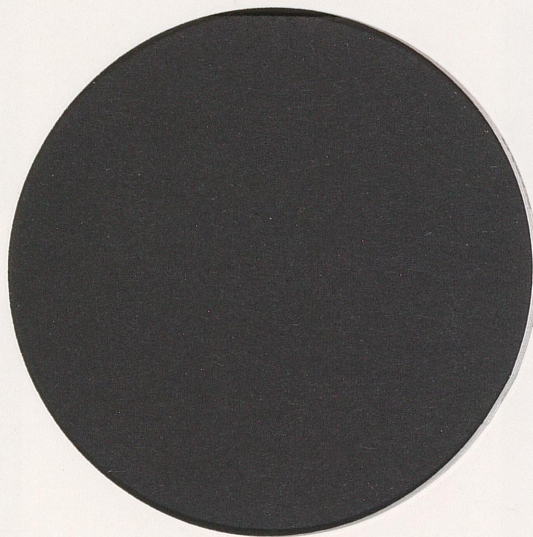
språket som en påminnelse om gud
nej, det är värre
ordet *är* det förstörda sambandet
själva förstörelsen
det är därför det har en sådan
hemsk kvalitet av övergivenhet
det är separationens yttersta stadium
av kärlek

(därför, att övergivenheten består,
är vi inte övergivna)

jag skriver för att komma
bort från vad jag skrivit. jag
lever för att komma
bort från vad jag levte

jag kan förmodligen inte beskriva
världen, som i min metod mångdelar
sin upplösning

lysna på vad
människor säger
när de inte längre kan tala

där språket
uppstår, om det
nästan överges
och sinnena lämnar
det och återlämnar
sig —

där ser jag
ett tydligt språk,
övergripande satser,
dikter underjordiska
i sina torn
avslägsna
astragalspel

när jag är fullkomligt
ensam hör jag den själv-
motsägelsefullt katatona
musiken i språket, det
språk som jag inte längre

behärskar och inte kan
hejda, det flyttar sig
omärkligt och osynligt som de
grå sanddynerna i
gobiöknen

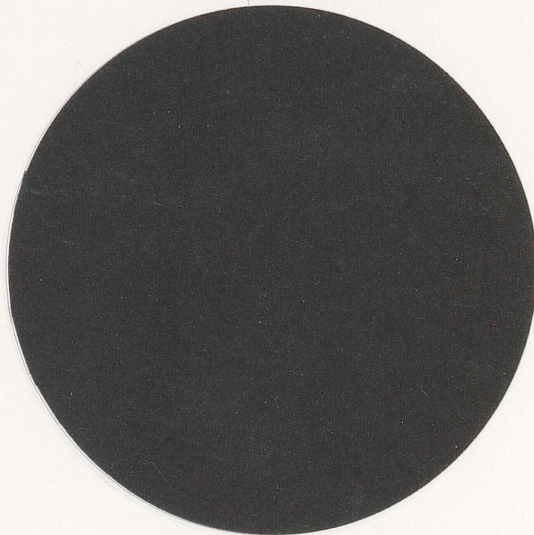
skriva så enkelt som möjligt och
sedan efterhand skruva upp
orden til en fruktansvärd naken-
het och gräns.

*dikt från samlingane
dagbok, revolver og
hjärta i hjärta*

om noréns humor

ein kan forundre seg over at noréns dramatikkk ofte er så morosam. det er ikkje berre hans sans for det kostelege og vittige som gjer at ein lesar eller eit publikum merkar noko genuint *komisk*. all latter er rett nok tvitydige og inneheld eit innslag av bortstøyting: eg vernar meg mot ein trugande fare ved å le til dei som alt har vorte råka av faren, og eg forskansar meg på den måten med ei god kjensle av kontroll og suverenitet. men samtidig skaper latteren fysiologisk ei lystfarga nedbryting og ein ustabilitet. nett når eg ler, slappar kroppen av, og eg kan tillate meg ei innsikt som eg elles med hell skulle ha verja meg mot. eg frir meg frå den børja å hevde at eg er heilt autonom, fullstendig sjølvtilstrekkeleg. om noréns dramatikkk er strengt imperatorisk (både for han sjølv og for skodespelarane og publikum) — "du må forandre livet ditt" — så har denne dramatikken samtidig ein ibuande og vonfull tillit til vår vilje og evne til å svare på den i høve til våre eigne liv.

magnus florin
(litteraturkritikar og dramaturg
på dramaten i stockholm)

om tiden

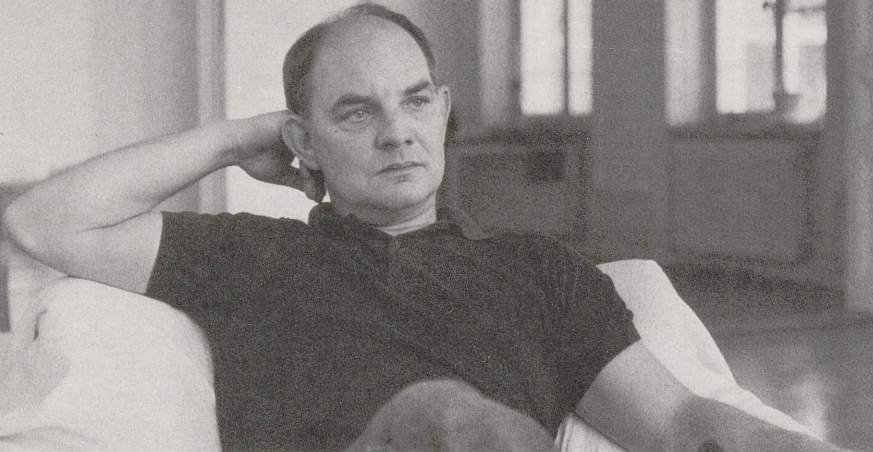
— vissa repliker kan inte sägas klockan sju på morgonen utan bara klockan två. eller om de sägs klockan sju på morgonen så ser de helt annorlunda ut. det enda rättesnöre jag har när jag är intuitiv och försöker höra vad de säger, det är vad klockan är när de säger det, eller att de säger det för att klockan är så mycket. det *vet* jag. det är ingen ungefärlighet, utan jag vet vad klockan är.

— ja, det vet jag. och de snackar väldigt mycket om vad klockan är, vad tiden är, precis som om de vore på väg någonstans. tiden är väl det första vi lär oss utanför symbiosen och det som också slocknar först. de är sitt dygns fångar.

— när man ska göra mina texter måste man vara väldigt klar över att det här händer mellan det klockslaget och det klockslaget och att det bara kan hända då. det är också min dosering, min kemi.

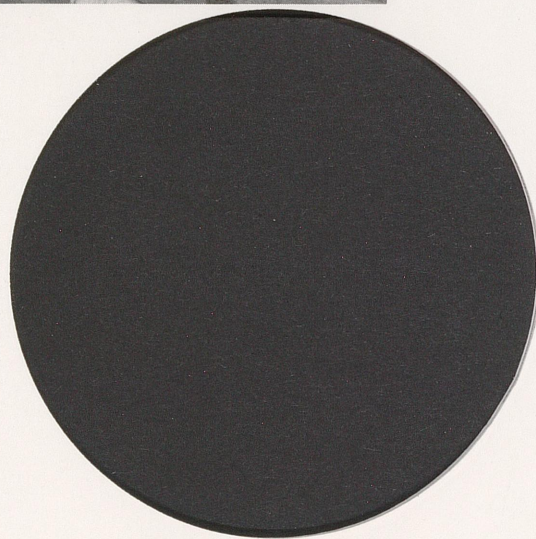
— ta en sådan scenanvisning som tjechovs "i pausen mellan andra og tredje akten har två år gått". det tycker jag säger allt om vad tid betyder på teatern.

lars norén

© claes gabrielsson

lars norén

lars noréns genialitet ligger
helt och hållet i hans språk, som låter
honom tränga så djupt in i det privata
att det blir en spegel för andra

jan olov ullén

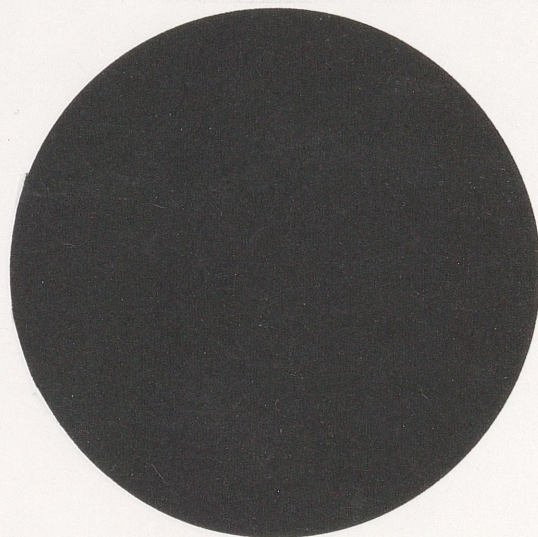
lars norén vart fødd i stockholm
i 1944, og steig fram på 60-
talet som ein av dei mest inter-
essante poetane i sin genera-
sjon. alt som 25-åring mottok
han den ettertrakta "carl emil
englund-prisen", og i 1980 vart
han heidra med "De Nios pris".
hans rike produksjon har ein
sentral plass i svensk samtids-
lyrikk.

etter eit omfattande forfatar-
skap som også inneheldt roma-
nar, essay og høyrspel,
debuterte han som scenedra-
matikar i 1973 på kungliga dra-
matiska teatern med "fursteslic-
karen" — eit stykke som vekte
sterk debatt. gjennombrøtet
kom med "natten är dagens
mor" som vart presentert for
første gong på malmö stad-
steater i 1982.

lars norén er den mest spela
moderne nordiske dramatkar i
dag. stykka hans er omsette til
eit ti-tals språk, og blir presen-
terte over heile verda. i år har
han alt hatt tre urpremierar ut-
anfor sverige, og hausta lys-
ande omtale frå nederland,
danmark og vest-tyskland. i pa-
ris spelar dei to av stykka hans
samtidig med stor suksess. dei
vest-tyske kritikarane valde han
til 80-talets mest framstående
dramatkar — ei utmerking han
deler med franskmannen
bernard marie koltés.

lyrikk, romanar

- 1963 syrener, snö
1964 de verbala resterna av en
bildprakt som förgår
1965 inledning nr: 2 till schizz
1966 encyklopedi. mémoires sur
la fermentation 1-3
1968 stupor
1968 salome, sfinxerna
1969 revolver
1970 biskötarna
1972 i den underjordiska himlen
1972 solitära dikter
1972 viltspeglar
1973 kung mej och andra dikter
1974 dagliga och nattliga dikter
1976 dagbok
augusti — oktober 1975
1976 nattarbete
1978 order
1979 murlod
1979 den ofullbordade stjärnan
1980 hjärta i hjärta

dramatikk
urframføringar

- 1968 kingsdon hotel
1970 en hungersaga
1971 amala, kamala
1972 box ett
1973 röster
1973 fursteslickaren
1978 akt utan nåd
1978 modet att döda
1979 depressionen
1979 dräneringen
1980 orestes
1981 en fruktansvärd lycka
1982 underjordens leende
1982 natten är dagens mor
1983 kaos är granne med gud
1983 när dom brände fjärilar
på lilla scenen
1983 münchen — athen
1984 demoner
1985 nattvarden
1986 vilstolen
1986 hämndaria
1986 stillheten
1987 komedianter
1988 endagsvarerlser
1989 autumn and winter
1989 hebriana

Autumn and winter av Lars

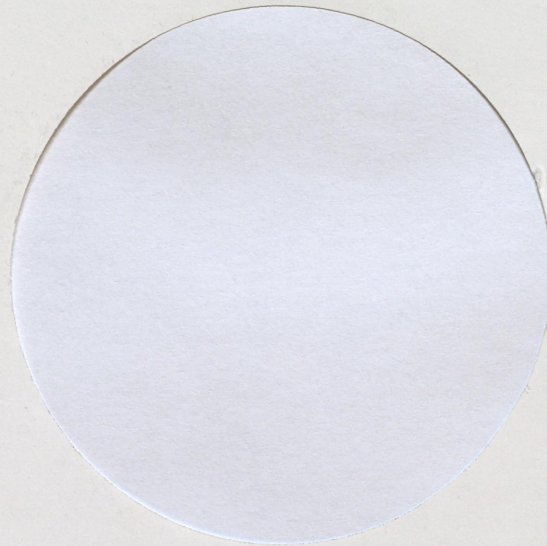
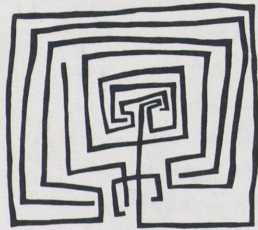
21g000789

program-
redaksjon:
thea stabell
cecilia ölveczky
anita aubert

design:
ken friedman

foto:
leif gabrielsen

teikning:
ken friedman

Berit BLINDHEIM
Adminstrasjon

Det Norske Teatret

programartiklar
omsatte til nynorsk av
leif mæhle

teaterforlag:
ulla orre hb